

G I E
L L A
G A S

AVIISA

GIELLAGAS -INSTITUUTTI

SAAMELAINEN KULTTUURI

Saamelaista kulttuuria voi lukea sekä pää- että sivuaineena. Opintojen tavoitteena on syventyä saamelaista yhteiskuntaa ja kulttuuria koskevaan tietoon ja tutkimukseen, joita käsitellään laajemminkin eri pohjoisten kulttuurien ja alkuperäiskansojen näkökulmasta. Saamelainen kulttuuri on sidoksissa pohjoismaiden historiallisiin, yhteiskunnallisiin ja oikeudellisiin oloihin.

Opetuksen tarkoituksena on tarjota laajaa yleistietoa saamelaisesta kulttuurista sekä lisätä ymmärrystä ja kiinnostusta siihen. Pyrkimyksenä on antaa myös syvällisempiä valmiuksia tuleville opettajille, tiedottajille, virkamiehille ja tutkijoille.

Saamelaista kulttuuria pääaineena lukeva voi itse valita sivuaineet sen mukaan, millaisista työtehtävistä hän on kiinnostunut. Saamelainen kulttuuri sopii sivuaineeksi esimerkiksi saamen kielen, antropologian tai historian opiskelijoille.

Opettajina kursseilla toimivat saamelaiset, suomalaiset ja ulkomaalaiset asiantuntijat. Opetuskieleksi on yleensä suomi, mutta tarpeen mukaan myös saame, englanti tai ruotsi.

SAAMEN KIELI VIERAANA KIELENÄ

Saamen kieli vieraana kielenä -oppiaineessa on mahdollista suorittaa perusopinnot, joiden tarkoituksena on antaa opiskelijoille hyvä kirjallinen ja suullinen taito pohjoissaamen kielessä. Opinnot eivät edellytä aikaisempia saamen kielen opintoja.

Oppiaine on vapaa sivuaine kaikille yliopiston opiskelijoille. Saamen kieli vieraana kielenä -kokonaisuus on pakollinen sivuaine niille saamelaisen kulttuurin pääaineopiskelijoille, joiden saamen kielen taito ei ole äidinkielen tasolla.

SAAMEN KIELEN TULKKAUS

Saamen kielen tulkkauksessa on mahdollista suorittaa perusopinnot. Tulkkauksen perusopinnot voi opiskella

GIELLAGAS -INSTITUUTTI

on Oulun yliopiston humanistisen tiedekunnan erillinen yksikkö, jossa opetetaan ja tutkitaan saamen kieltä ja saamelaista kulttuuria. Molempia oppiaineita voi opiskella omina pääaineinaan. Näiden lisäksi Giellagas -instituutin tarjoamia sivuaineita ovat saame vieraana kielenä, saamen kielen tulkkaus ja inarinsaamen opinnot. Giellagas -instituutti on perustettu vuonna 2001 ja sillä on valtakunnallinen vastuu järjestää ja edistää saamen kielen ja saamelaisen kulttuurin

täysin itsenäisenä sivuainekokonaisuutena tai esimerkiksi saamen kielen tai saamelaisen kulttuurin opintojen sivuaineena. Oppiaine tarjoaa sellaisia taitoja ja valmiuksia, joita tulkit tarvitsevat käytännön tulkkaustehtävissä.

Tulkkauskoulutukseen pääsemisen ehtona on, että opiskelija osaa pohjoissaamen äidinkielenään tai muuten äidinkieltä vastaavalla tasolla. Hakijalta ei edellytetä aiempia saamen kielen opintoja.

VASTAAVA TOIMITTAJA: VELI-PEKKA LEHTOLA
TOIMITTAJAT: PENTTI PIESKI & NIILES-ANTTI NOUSUNIEMI
TAITTO: MATJAS JUMISKO
KIRJAPAINO: OULUN PAINOTUOTE 2008

Tervetuloa! Bures boahthin!

Etäopetus on erinomainen väline, eihän minullakaan olisi ollut mahdollista jättää työtä, perhettä ja velkoja monen vuoden opiskelun ajaksi..
s.17

Me tarjoamme monipuolista työtä (radio, tv ja internet) ja työntekijä voi tietyissä rajoissa määrittellä aika pitkälle itse työnkuvansa. Toimittajalla on myös läheiset yhteydet kuuntelijoiden kanssa. Lisäksi YLE tarjoaa hyvät sosiaaliedut...
s.14

Yhteishenki on juuri vähäisen opiskelijamäärän takia hyvä ja toimiva. Opettajat eivät ole suuria pelottavia auktoriteetteja, vaan ovat samalla tasolla opiskelijoiden kanssa.
s.10

Saamenkielisille opettajille, tiedottajille, virkamiehille on koko ajan lisääntyvää tarvetta saamelaisalueella. Sen lisäksi mahdollisuus opiskella saamen kieltä perusteista alkaen on herättänyt kovasti kiinnostusta niin Oulussa kuin esimerkiksi Inarissa järjestetyillä kursseilla.
s.6

SISÄLTÖ

- 1 Giellagas - instituutti
- 4 Giellagas - instituutti
- 5 Sámedutkama biras álgá dál easkka hápmášuvvat
- 6 Saamelaisutkimukselle infrastruktuuri
- 8 Pienessä porukassa tiiviimpi ryhmähenki
- 8 Vaihto-oppilaana Australiassa
- 10 Miksi opiskelijaksi?
- 12 Vähemmistövaltuutettu Johanna Suurpää
- 13 Kansanedustaja Johanna Ojala-Niemelä
- 14 Saamen Radio
- 16 Siida
- 17 Etäopiskelua Utsjoella
- 18 Puheenjohtaja Klemetti Näkkäljärvi
- 19 Saamelaiskirjastonhoitaja Irene Piippola

Entistä ja nykyistä väkeä vuonna 2006: lehtori Anni-Siiri Länsman, nykyinen johtaja, professori Veli-Pekka Lehtola, silloinen johtaja Tuomas Magga, vs. amanuensis Marjatta Jomppanen, professori Pekka Sammallahti ja vs. lehtori Outi Länsman.

Giellagas-instituhtta

lea Oulu universitehta humanisttalaš diedagotti sierra ovttat, mii dutká ja oahpaha sámegiela ja sámiiid kultuvrra. Daid sáhtttá goappašagaid lohkat sierra válđoávnasin. Dáid lassin instituhtta fállá oalgeávnasin sámegiela vierrogiellan, sámegiela dulkoma ja anárašgiela oahpuid. Giellagas-instituhtta lea vuodđuduvvon jagis 2001 ja das lea riikkaviidosaš vástu ordnet ja ovddidit sámegiela ja sámiiid kultuvrra alimus oahpahusa ja dutkamuša Suomas.

SÁMEGIELLA

Sámegiella lea gielladieđalaš oahpoávnas, mii lea oavvilduvvon eatnigielašgiida ja earáide geain lea buorre sámegiela máhttu. Ávdnasa buot oahpahas lea davvisámegilli, muhto oahput sistisdollet maiddá anáraš- ja nuortalašgiela oahpuid. Suorggi oahpahas ja dutkamuš guoská giela buot dásiide: sihke ráhkadussii ja geavahussii, historjá ja dálá dillái, njálmmálaš ja čállon gilli, giela govvideapmái ja gáhttemii. Giellagas-instituhtta lea áidna báiki Suomas, gos sámegiela sáhtttá studeret eatnigiellan universitehtadásis.

Sámegiela oahpoávdnasis skuvlejuvvojit mánggamáhtolaš giellaámmátolbmot sámiiid servodaga dárbbuide. Oahpuin geargan olbmot barget ovdamearkan oahpahas, dutkamuša, sámiiid mediain, jorgaleami ja gielladárkkisteami áššedovdin ja giellateknologiija plánemis. Studeanttat, geat áigot eatnigiela ja girjjálašvuoda oahpaheaddjin, lohket oalgeávnasin sámiiid kultuvrra,

girjjálašvuoda ja pedagogihka. Earáide oalgeávdnasiid válljen lea oalle friddja ja studeanta ieš vállje daid beroštumiid ja viggamušaidis vuodul; heivvolaš molssaeavttut leat omd. suomagiella, almmolaš gielladieđa, fonetihka ja informašuvnnadutkamuš.

SÁMIID KULTUVVRA

Sámiiid kultuvrra sáhtttá lohkat sihke oahpoávnas- ja oalgeávnasin. Oahpuid ulbmilin lea čiekŋut sámiiid servodaga ja sámiiid kultuvrra guoski dihtui ja dutkamušaide. Dat guorahallojuvvojit viidásabbot eará davvikultuvrraid ja eamiálbmogiid perspektiivvas. Sámiiid kultuvrra čatnasa davviriekkaid historjjálaš, servodatlaš ja vuoigatvuodalaš diliide.

Oahpahas ulbmilin lea addit viiddis ja dábálaš dieđuid sámiiid kultuvrras ja ná lasihit áddejumi ja beroštumi dasa. Ulbmilin lea maiddá addit buriid válmmašvuodaid boahttevaš oahpaheaddjiide, dieđiheaddjiide, virgeolbmuid ja dutkiide.

Sámiiid kultuvrra oahpoávnaslohkit sáhttet válljet oalgeávdnasiiddiset dan mielde makkár bargguin sii leat beroštuvvan. Sámiiid kultuvrra heive oalgeávnasin omd. sámegiela, antropologiija dahje historjá oahpoávnaslohkiide.

Oahpaheaddjin kurssain leat sápmelaš, suomelaš ja olgoriikalaš áššedovdit. Oahpahasgiellan lea dábálaččat suomagiella, muhto dárbbu mielde maiddá sámegiella, eangalasgiella dahje ruotagiella.

SÁMEGIELLA VIERROGIELLAN

Sámegiella vierrogiellan -oahpoávdnasis ordnejuvvojit vuodđoahput ja daid ulbmilin lea addit buriid čálalaš ja njálmmálaš dáiduid davvisámegielas.

Oahput eai gáibit ovddit sámegiela oahpuid.

Oahpoávnas lea friddja buot universitehta oahpuid. Sámegiella vierrogiellan -ollisvuotta lea bákkolaš oalgeávnas daidda sámiiid kultuvrra oahpoávnaslohkiide, geat eai máhte sámegiela eatnigiela dásis.

SÁMEGIELA DULKON

Sámegiela dulkomis ordnejuvvojit vuodđoahput ja daid sáhtttá studeret iehčanas oahpoávnasin dahje sámegiela ja sámiiid kultuvrra oalgeávnasin. Oahpoávnas addá dakkár dáiduid ja válmmašvuodaid, maid dulka dárbbasa geavtlaš dulkonbarggus.

Eaktun dulkaskuvlejuvvojit beassamii lea dat, ahte oahppi eatnigiella lea davvisámegiella dahje son lea skáhpon muđui sullalas gielladáiddu. Ohccis eai gáibiduvvo ovddit sámegiela oahput.

GIEKU RS.

Gieku lea Oulu universitehta sámegiela ja sámiiid kultuvrra studeantaid ávnassearvi. Gieku ovddasta studeantaid ja doarju ja ovddida sin oahpuid. Gieku ordne iešguđetlágan feastaid ja buđaldusaid, dego sávdneahkeidid ja juovlafaasttažiid, ja gulahallá eará studeanttaservviiguin ja universitehtaiiguin. Gieku láhttun sáhttet searvat buot Giellagas-instituhtta sámegiela ja sámiiid kultuvrra studeanttat ja buot Oulu universitehta sámedustudentat. Gieku studeanttain lea ránes ollesbivttas, mii válđui atnui giđđat 2005.

Gieku interneahpas:

www.student.oulu.fi/~gieku

Sámedutkama biras álgá dál easka hápmášuvvat

GIELLAGAS-INSTITUHTAS LEAT DÁL GUOKTE VÁLDOFÁGA, MAID DUOGÁŽAT LEAT EARÁLÁGANAT. SÁMEGIELLA OULUS LEA OAHPAHUVVON LAGABUI 40 JAGI. INSTITUHTA JOĐIHEADDJI PROF. VELI-PEKKA LEHTOLA JÁHKKÁ GIELA OAHPAHUSA AIN SEAILUT.

ahte humanisttalaš diedagoddi fállá buoremus vejolaš infrastruktuorra. Maiddá kultuvrra bealde ovdamearkan historjáávdnasat, kulturanthropologiija ja dáid- daávdnasat fállat buriid oalgeávnasvejo- lašvuodaid. Oulu ja Lappi universitehtaid gaskkas lea maiddá sámieávdnasiid- da guoskevaš ovttasbargu lassáneamen, Lehtola muitala.

Giellagas maiddá figgá doallat čavga oktavuodaid sámiiid institušuvnnaide, dego Sámiiid oahpahasguovddáži ja Sámedigái ja Siida - Sámemuseai. Dáthan leat sin oahpuid vejolaš bargoadit.

- Okta dehálaš oassi min fierpmáda- gas leat davviriekkalaš universitehtat ja eandalii Guovdageainnu Sámiiid Allasku- vlla, mainna oktavuodat leat gárggáidan jo ovttasbargosoahpamuša dássái. Min instituhtas gárvánan oahppiin mánggat leat mannan bargui Norgga beallai háld- dahussii, oahpaheaddjin ja dutkin. Giellagas-instituhtta kompetenssa atnet ránn- járiikkas alla árvvus, Lehtola mainnaša.

GIELLAGAS DUTKÁ JA DAHKÁ DUTKIID

Giellagas-instituhtta guovddáš hástalus lea bálvalit sámeservodaga nu, ahte buvttada spesiálačehpiid earret eará oahpaheaddjin, dieđiheaddjin, hálddahasvirgeolmmožin ja prošeaktabarguin. Giellagas figgá maiddá juohkit dieđu ja máhtu maiddá suomelaččaide, vai kultuvrraid gaskasaš ovttasbargu doaibmá áin buorebut. Hástalus lea maiddá fáhtet sámeduovllu olg- gobealde ássi sámiiid ja vejolaččat veah- kehit sin sámiiid identitehta seailuheamis ja ovddideamis.

Giellagas-instituhtta bargoveahka dahká ieš dutkamuša ja skuvle odđa dutkiid.

- Mu mielas sámedutkamis leat easka dál huksemin duodalaš infrastruktu- vrra, viiddis dutkiid fierpmádaga, mii iešaldes gullá juohke doaibmi servodaga vuodđoráhkadusaide, V-P Lehtola láhttesta.

BOAHTEVUODA HÁSTALUSAT

- Ovttasbargu davviriekkalaš universi- teahtaiiguin lea ávkálaš ja ovdamearka dihte Norgga bealde sámedutkamis lea nannosit sajádat. Mii leat vejolašvuodas válđit váikkuhusaide doppe ja nuppe dá- fus mii fas sáhttit addit dieđuid Suoma sápmelaččaid diliis, mii giellaváttisvuoda sivas sáhtttá báhcit vierisin skandinávia- laš dutkiide.

Sámeduovllu olggobealde ássat dál jo badjel bealli sápmelaččain. Professor Lehtola lea ovttaoavviliis Sámedikkiin, ahte sámeduovllu vuodđoráhkadusaide galgá ovddidit nu, ahte sápmelaččain livččat vejolašvuotta buorebut bissut ruoktoguovllus dahje fárra dohko ássat.

- Sámeduovllu dáfus váttisvuotta lea, ahte fárrjeaddjiin stuorra oassi lea nuora olbmot ja skuvlejuvvon sápmelaččat eai máhca ruoktoguvlii. Fárrenlihkadus dieđusge lea otná beaivve ida iige dan galggašii oaidnit eahpelunddolažžan, negatiivvalaš áššin. Vaikke Helssegii, Roavvenjárgii ja Oului leat jahkelegiid áigge čeahkkanan viidat sápmelaččat, sin dili leat morránan smiehttat easka mañimus jagiid áigge. Oassesivvan lea, ahte “gávpotsámiiid” identitehta nanos- muvadettiin leat gáibidišgoahán eambo ah’ eambo sierrabálvalusaide ovdamearka dihte mánaide ja leat fuobmán, ahte sámiiid rievttit máddin leat earálaganat go sámeduovllus, Lehtola smiehtta.

Dán ášši dihte Giellagas-instituhtta ordnii sámiiid olbmotbeaivvi 6. guov- vamánu 2008 seminára, mas sággastal- lojuvvojuvvo sámeduovllu olggobealde ássi sápmelaččaid identitehta ovdáneamis ja vuoigatvuodain.

- Dát sággastallan Suoma bealde lea easka álggus, muhto lea čielggas, ahte Giellagas instituhtas lea vejolašvuotta doarjut maiddá dáid nuoraid identitehta ovdáneami, Lehtola loahpaha.

Saamenkielisille opettajille, tiedottajille ja virkamiehille on koko ajan lisääntyvää tarvetta saamelaisalueella. Sen lisäksi mahdollisuus opiskella saamen kieltä perusteista alkaen on herättänyt kovasti kiinnostusta niin Oulussa kuin esimerkiksi Inarissa järjestetyillä kursseilla.

Tähän opetukseen osallistuvat niin saamelaiset kuin suomalaisetkin.

Kielenopetuksen rinnalle on vasta viime vuosina tullut saamelainen kulttuuri itsenäisenä oppiaineena. Kulttuurin puolella opiskelijoita on ollut tungokseen asti, mikä johtuu osaksi siitä, että aine on selkeästi tarkoitettu sekä saamelaisille että suomalaisille, ja opetus tapahtuu suurelta osin suomeksi.

- Toinen syy on ilman muuta se, että kiinnostus niin saamelaisia kuin muitakin alkuperäiskansoja kohtaan on lisääntynyt, ja kun yliopistossa on mahdollisuus saada ajankohtaista tieteellistä tietoa, niin se houkuttaa nuoria. Opiskelusta on tietenkin käytännönkin hyötyä, sillä saamelaisten itsehallinnon myötä kulttuuriosajille on tarjolla töitä niin hallinnossa kuin erilaisissa projekteissakin, saamelaiskulttuurin professori Veli-Pekka Lehtola valistaa.

VERKOSTOITUMINEN TÄRKEÄÄ

Giellagas-instituutille on annettu Suomessa "valtakunnallinen vastuu korkeimmasta opetuksesta ja tutkimuksesta", mikä koskee saamen kieltä ja saamelaista kulttuuria.

- Se tarkoittaa sitä, että olemme Opetusministeriön erityisrahoituksella toimiva laitos, joka ainoana Suomessa huolehtii kahdesta yliopistollisesta pääaineesta, kielestä ja kulttuurista. Se, että me sijaitsemme Oulussa ja yliopistokaupungissa, johtuu siitä, että erityisesti saamen kielen, mutta myös kulttuurin opiskelussa humanistinen tiedekunta tarjoaa parhaan mahdollisen infrastruktuurin ja taustan laaja-alaiselle opetukselle. Myös

kulttuurin osalta esimerkiksi historia-aineet, kulttuuriantropologia ja taideaineet tarjoavat hyviä sivuainemahdollisuuksia. Oulun ja Lapin yliopistojen välillä on myös lisääntyvää yhteistyötä koskien saamelaisaineita, Lehtola kertoo.

Giellagas pyrkii pitämään hyvin läheisiä suhteita saamelaisiin instituutioihin, kuten saamelaisalueen koulutuskeskukseen, saamelaiskäräjiin ja saamelaismuseoon - ovathan ne myös heidän opiskelijoiden mahdollisia tulevia työnantajia.

- Eräs tärkeä osa verkostojamme ovat pohjoismaiset yliopistot sekä ennen kaikkea Koutokeinossa (Norjassa) sijaitseva Saamelainen korkeakoulu, jonka kanssa suhteet ovat edenneet yhteistyösopimuksen asteelle. Meiltähän on monia valmistuneita siirtynyt Norjan puolelle niin hallinnon pariin kuin opettajiksi

Giellagas-instituutissa on nykyisin kaksi pääainetta, joiden perinteet ovat hieman erilaiset. Saamen kieltä on opetettu Oulun yliopistossa pian 40 vuotta, eikä yksikön johtaja, professori **Veli-Pekka Lehtola** näe syytä, miksi tämä opetus ei säilyisi ja jopa lisääntyisi.

ja tutkijoiksin. Giellagas-instituutin kompetenssia arvostetaan siellä, Lehtola mainitsee

GIELLAGAS TUTKII JA TEKEE TUTKIJOITA

Giellagas-instituutin keskeisimpiä haasteita on palvella saamelaisyhteiskuntaa tuottamalla erityisosaajia muun muassa opettajiksi, tiedottajiksi, hallintovirkamiehiksi ja projektityöntekijöiksi. Samoin Giellagas pyrkii jakamaan tietoa ja osaamista myös suomalaisille, jotta

kulttuurienvälinen yhteistyö toimii entistä paremmin. Sen lisäksi haasteena on tavoittaa saamelaisalueen ulkopuolella asuvia saamelaisia ja mahdollisesti auttaa heitä säilyttämään ja kehittämään saamelaista identiteettiään.

Opetuksen lisäksi toinen tärkeä kenttä Giellagakselle on tutkimus, jota henkilökunta tekee itse ja johon he kouluttavat uusia tutkijoita. Saamelaisten itsehallinto tarvitsee kehittyäkseen tutkimusta, johon osallistuvat niin saamelaiset kuin suomalaisetkin tutkijat. Näin saadaan monia, perusteltuja ja pohdittuja näkökulmia niin saamelaisyhteisöjen sisäisiin kysymyksiin kuin eri ryhmien välisiin suhteisiin. Tämä tarkoittaa luonnollisesti myös kriittisiä näkemyksiä.

- Minusta tuntuu, että saamelaistutkimuksessa vasta nyt ollaan luomassa todellista "infrastruktuuria", laaja-alaista tutkijoiden verkostoa, joka kuuluu jokaisen toimivan yhteiskunnan perusrakenteisiin, V-P Lehtola tuumaa.

TULEVAISUUDEN HAASTEET

Muissa pohjoismaisissa yliopistoissa saamelaisopetus on hajaantunut moniin eri laitoksiin, ja Tromssassa ja Uumasassa opetusta koordinoi erityinen saamenopintojen keskus. Lehtolan mielestä Oulussa tilanne on parempi sikäli, että opetus ja tutkimus on keskitetty Giellagas-instituuttiin, ja muista pohjoismaisista yliopistoista poiketen meillä sekä kieltä että kulttuuria voi lukea pääaineena.

- Yhteistyö pohjoismaisten yliopistojen kanssa on hedelmällistä jo senkin takia, että erityisesti Norjassa saamelais-tutkimuksella on vankempi asema

Läheisintä yhteistyötämme on Saamelaisen korkeakoulun kanssa, jonka toimintoihin - opetuksen lisäksi - kuuluu nykyisin myös entisen Saamelaisinstituutin tutkimustoiminta. Lehtola itse toimi Saamelaisinstituutin hallituksen puheenjohtajana kolme vuotta. Koutokeinon tekee erityiseksi se, että siellä opettaja- ja tutkijayhteisö on pääosin saamenkielistä. Siinä suhteessa se on rinnakkainen meidän instituutillamme, jonka arkikielenä on saame ja jossa me pyrimme kehittämään saamea tiede-

perusrakenteita tulisi parantaa niin, että saamelaisilla olisi mahdollisuus entistä paremmin pysyä kotiseudullaan tai palata sinne asumaan.

- Ongelma saamelaisalueen suhteen on tietenkin se, että muuttajiin kuuluu usein nuorta väestöä ja koulutusta saaneet saamelaiset jäävät palaamatta kotiseudulleen. Muuttoliike sinällään on nykyaikaan kuuluva ilmiö eikä sitä pitäisi nähdä "luonnottomana" asiana, johon suhtaudutaan pelkästään negatiivisesti. Vaikka esimerkiksi Helsinkiin, Rovaniemelle ja Ouluun on vuosikymmenten mittaan kerääntynyt laajasti saamelaisia, heidän tilannettaan on havahduttu kunnolla pohtimaan vasta viime vuosina. Se johtuu osittain siitä, että "kaupunkisaamelaistenkin" identiteetin vahvistuessa on alettu yhä enemmän kaivata erityispalveluja esimerkiksi omille lapsille ja on huomattu, että saamelaisten oikeudet siellä ovat erilaisia kuin saamelaisalueella, Lehtola pohtii.

Tämän takia Giellagas-instituutti järjesti saamelaisten kansallispäivänä 6. helmikuuta 2008 seminaarin, jossa keskusteltiin näkemyksistä saamelaisalueen ulkopuolella asuvien saamelaisten identiteetin kehittymisestä ja oikeuksista.

- Tämä keskustelu on Suomessa vasta alussa, mutta on selvää, että Giellagas-instituutilla on mahdollisuus tukea myös näiden

nuorten identiteetin kehittymistä, Lehtola lopettaa.

Johtaja Veli-Pekka Lehtolan mielestä Giellagas-instituutti on ainutlaatuinen koko Pohjoismaissa.

kuin Suomessa. Meillä on mahdollisuus saada monenlaisia vaikutteita sieltä, ja toisaalta me voimme välittää tietoja Suomen saamelaisten tilanteesta, joka kieliongelmiensa takia voi jäädä skandinaavisille tutkijoille vieraaksi.

senä kielenä Saamelaisen korkeakoulun tavoin, Lehtola selvittää.

Saamelaisalueen ulkopuolella asuu nykyisin yli puolet saamelaisista. Professori Lehtola on saamelaiskäräjien kanssa yhtä mieltä siitä, että saamelaisalueen

1 Mitkä asiat vaikuttivat valintaasi lähteä opiskelemaan/valitsemaan opintoja Giellagas-instituuttiin/-instituutista?

2 Mistä sait tiedon saamen kielen tai kulttuurin opiskelumahdollisuuksista?

3 Millainen Giellagas-instituutti/Oulun yliopisto on opiskelupaikkana?

4 Mitä asioita kehuisit Giellagaksesta/Oulun yo:sta kavereillesi, jotka ovat valitsemassa opiskelualaa/-paikkaa?

5 Millainen Oulu on opiskelupaikkana?

LAURA KOTAVUOPIO, 20 VUOTTA, ENONTEKIÖ.

Saamen kielen 2. vuoden opiskelija.

1. Giellagakseen oli helppo lähteä. Ihmiset ja opiskeluaine olivat tuttuja. Muutto Enontekiöltä oli helpompaa ja lasku ”suureen maailmaan” pehmeämpi, kun tiesi mihin oli menossa ja että ei tarvitsisi aivan outojen ihmisten sekaan lähteä.
2. Giellagaksesta oli käyty yläasteella ja lukiossani rekrytoimassa pari kertaa. Lisäksi siskoni ja useampi muu tuttu olivat Giellagaksen opiskelijoita. Abipäivillä kävin myös kuuntelemassa Giellagaksen esittelyn.
3. Rento ja mutkaton. Asioihin ja opiskeluihin pääsee vaikuttamaan. Opettajille voi puhua asiasta kuin asiasta ongelmitta. Tiivis, pieni yhteisö.
4. Yhteishenki on juuri vähäisen opiskelijamäärän takia hyvä ja toimiva. Opettajat eivät ole suuria pelottavia auktoriteetteja, vaan ovat samalla tasolla opiskelijoiden kanssa.
5. Oulu on sopivan kokoinen kaupunki. Oulussa on kaikkea, mutta se ei kuitenkaan ole liian iso kaupunki. Viihtyisä ja nätti kaupunki.

MIKSI OPISKELIJAKSI ?

GIEKU RY on Oulun yliopiston saamen kielen ja saamelaisen kulttuurin opiskelijoiden ainejärjestö. Sen tarkoituksena on yhdistää saamen kielen ja saamelaisen kulttuurin opiskelijoita sekä tukea ja edistää heidän opintojaan. Gieku järjestää erilaisia juhlia ja ajanviettoja kuten saunailtoja ja pikkujouluja sekä pitää yhteyttä muihin opiskelijajärjestöihin ja yliopistoihin. Giekun jäseneksi voivat liittyä kaikki Giellagas-instituuttiin saamen kielen ja saamelaisen kulttuurin opiskelijat ja kaikki Oulun yliopistossa opiskelevat saamelaiset. Saamen kielen ja saamelaisen kulttuurin opiskelijat käyttävät tummanharmaata haalaria, joka otettiin käyttöön keväällä 2005.

Gieku netissä: www.student oulu.fi/-gieku

ÄNNE KIRSTE AIKIO, 23 VUOTTA, INARI. Saamelaiskulttuurin 2. vuoden opiskelija.

1. Giellagas-instituutti on ainoa paikka Suomessa, jossa saamelaiskulttuuria voi lukea pääaineena, joten minulla ei ollut valinnan vaikeutta. Olin myös kuullut opetuksen korkeasta tasosta.
2. Lukiossa vierailijat kertoivat tällaisesta mahdollisuudesta. Myös vanhempani kehottivat minua hakemaan Giellagakseen, loput tiedot ongin internetistä.
3. Giellagas on hauska opiskelupaikka ja siellä tarjotaan monipuolisia mahdollisuuksia opiskelijoille. Opiskelijalla on mahdollisuus vaikuttaa opintojen sisältöihin ja suoritustapoihin. Opintojen edistymisen seuranta on hyvällä tasolla. Oulun yliopisto on iso ja sisällöltään värikäs. Tuskin ainakaan huonompi kuin muut yliopistot.
4. Kehuisin niitä, mitä jo mainitsin yllä. Tietenkin sen voisi vielä sanoa, että todella uniikki opiskelupaikka, saamelaiskulttuurin kannalta.
5. Ouluhan on puhdasverinen opiskelija-kaupunki, joka on plussaa. Täältä on hyvät yhteydet pohjoiseen ja Oulussa myös asuu paljon saamelaisia. Ouluun on helppo tutustua.

Pienessä porukassa TIIVIIMPI RYHMÄHENKI

Opiskelupaikkana Giellagas on mitä parhain. Meitä opiskelijoita ei ole paljon, ja pienessä porukassa ryhmähenki on yleensä tiiviimpi – niin meilläkin. Opiskelijoista pidetään huolta ja opettajatkin tuntevat opiskelijansa ainakin nimeltä. Isossa yliopistossa tai isossa laitoksessa se ei välttämättä toimi yhtä hyvin, ja siellä voi helposti ”pudota kärryiltä” tai jäädä ulkopuoliseksi, Elina Kotimäki kertoo kokemuksen rintaäänellä.

Kotimäen mielestä Oulu on opiskelukaupunkina mukava ja siellä järjestetään paljon erilaisia tapahtumia.

– Menopaikkojakin löytyy hyvin. Rovaniemen jälkeen Oulu tuntuu toki isommalta mutta ei kuitenkaan liian isolta. Jossain Helsingin tai Tampereen hulinassa en varmaan viihtyisi yhtä hyvin. Ja mikä parasta, Oulusta on lyhyt matka lappiin, sillä vaellusta harrastavana minun on aika ajoin päästävä ”kunnon” pohjoisen tuntureille. Rovaniemellä perheen luona tulee käytyä myös aika usein, Elina kertoo.

SAAMELAISKULTTUURIN ASiantuntijoita tarvitaan koko maaahan

Elina Kotimäki arvioi opiskelujensa kestävän vielä kolmisen vuotta. Aikoinaan hän ehti harmitella moneen kertaan että monta vuotta meni hukkaan kun ei heti löytänyt omaa alansa.

– Ilokseni sain kuitenkin huomata, että kaikki Lapin yliopiston opinnot hyvitetään Oulussa. Niinpä minulla oli jo valmis sivuaine (sosiologia) tänne tullessani. Aiemmat opiskeluvuoteni eivät sittenkään olleet menneet hukkaan, Elina mainitsee. Lapin yliopiston opinnot vähentävät Elinan opiskelu-aikaa Oulussa ainakin vuodella ellei enemmän.

Koska kristallipalloon ei aina ole luottamista, niin hän ei vielä osaa sanoa tulevaisuudensuunnitelmistaan kovin tarkasti.

– Valmistuttuani toivon tietysti pääseväni töihin, mutta mihin – sitä en vielä tiedä. Saamelaiskulttuurintutkimus on niin tuore ala, joten uskon työmahdollisuuksia löytyvän. Samoin uskon työtä löytyvän myös saamelaisalueen ulkopuolelta, sillä kaupunkisaamelaisuushan on jo arkipäivää. Yli puolet saamelaisista asuu saamelaisalueen ulkopuolella. Saamelaiskulttuurialan asiantuntijoita siis tarvitaan koko maaahan, Elina Kotimäki pohtii. Hän ei myöskään pidä muuttoa pohjoiseen ollenkaan huonona vaihtoehtona.

SAAMEN KIELEN OPINNOT VEIVÄT MUKANAAN

Elina Kotimäki on ensimmäisen vuoden saamelaiskulttuurin opiskelija. Hän aloitti opiskelun Oulussa syksyllä 2007. Sivuvuoroina hänellä on saamen kieli ja sosiologia. Nyt ensimmäisen opiskeluvuoden ollessa loppuillaan Elina sanoo pitäneensä opiskelusta Giellagas-instituutissa, myös opinnot ovat vastanneet hänen odotuksiaan.

Ennen Ouluun muuttoa 24-vuotias Elina Kotimäki opiskeli Rovaniemellä Lapin yliopistossa sosiologiaa pääaineenaan. – En kuitenkaan kokenut sitä mielekkääksi. Ehdin opiskella kaksi vuotta Lapin yliopistossa kunnes kuulin, että siellä opetetaan myös saamen kieltä. Innostuin siitä ja kolmas vuosi minulla meni töissä ja opiskellessa saamea Leif Rantalalan ryhmässä. Samalla sosiologian opinnot jäivät, Elina Kotimäki kertoo.

Hän innostui saamen opiskelusta sen

verran, että halusi opiskella sitä enemmän ja mikä olisikaan parempi paikka opiskella saamea kuin Oulun yliopisto ja Giellagas-instituutti!

– Niinpä hain opiskelemaan Giellagukseen ja pääsin, mutta sitä ennen vietin kuitenkin yhden väli vuoden ilman opintoja, jolloin kävin armeijan Sodankylän Jääkäriprikaatissa. Kylläpä ruotuväen jälkeen opinnot taas maistuvat, kiväärilinjan reservin alikersantti Kotimäki tokaisee.

Vaellusta harrastava Elina on viihtynyt hyvin Oulussa. Kuva on hiihtovaellukselta ”itäkairassa” helmikuussa 2008.

Karigasniemeltä kotoisin oleva Minna Rasmus kannustaa lähtemään vaihtopilaaksi. Rasmus on lukenut pääaineenaan Oulun yliopistossa saamen kieltä ja kulttuuria. Hän oli itse vaihto-oppilaana Australiassa vuonna 2002.

”Vuosi oli kertakaikkiaan upea kokemus. Voi kuulostaa kliseeltä, mutta vaihto-oppilasvuosi oli minulle käännteentekevä opiskelua ja koko omaa uraani ajatellen”, Rasmus kertoo.

Saapuminen Australiaan ja vieraaseen kulttuuriin ei ollut Rasmukselle vaikeaa. ”Suurempi kulttuurishokki oli paluu takaisin Suomeen”, hän toteaa.

”Yliopisto-opiskelu oli aktiivisempaa kuin Suomessa ja töitä opiskelijan eteen sai tehdä tosissaan. Esimerkiksi ryhmäsesse kirjoittaminen vieraalla kielellä herätti ensin kauhun sekaisia tunteita, mutta loppujen lopuksi sekin oli antoisa kokemus”, Rasmus kertoo.

Rasmuksen vaihtokohteena oli Newcastlen yliopisto, jossa on mahdollista opiskella aboriginaaliopintoja. Newcastle on 300 000 asukkaan rannikkokaupunki, joka on noin kahden ja puolen tunnin junamatkan päässä Sydneystä.

”Newcastlen yliopistossa voi opiskella laajasti aboriginaaliopintoja ja syventymismahdollisuuksia on runsaasti. Kursseja on tarjolla muun muassa aboriginaalien kirjallisuudesta, maa- ja terveydestä”, Rasmus kertoo.

Rasmuksen vuosi vaihto-oppilaana ei ollut pelkkää opiskelua: yhdeksän kuukautta oli opiskelua ja kolme reissamista. Mantereen sisällä hän kävi Sydneyn lisäksi esimerkiksi Melbournissa sekä Pohjois-Territoriassa.

Opiskelijan päätteeksi Rasmus mat-

kusti kolmeksi kuukaudeksi lomailemaan Uuteen-Seelantiin ja Fidzille paikallisten alkuperäiskansojen pariin.

Vaihto-oppilasvuonna luodut siteet Australian suuntaan ovat säilyneet tähänkin päivään asti. Rasmus osallistui vastikään Facebookissa järjestettyihin virtuaalijuhliin kun Australia vihdoinkin antoi anteeksi vääryksiään aboriginaaleilta.

UUTTA PERSPEKTIIVIÄ ASIOIHIN

Vuosi ulkomailla antoi Rasmukselle paitsi kokemuksia myös uutta näkemystä opintoihin.

Ennen Australiaan lähtöä Rasmus

Minna Rasmuksen vaihtovuosi oli täynnä hienoja kokemuksia. Opiskelu oli haasteellista, mutta myös matkailulle jäi aikaa.

Vaihto-opiskeluvuosi voi muuttaa kaiken

tunsi olevansa hie-

man kyllästynyt kieliopintoihinsa. Newcastlen yliopistossa, mottona oli, että kaikki tutkimuksista saatava tieto palautetaan siihen yhteisöön, josta tutkimus on tehty. Motto jäi Rasmuksen mieleen, ja Suomeen palattuaan hän päätti vaihtaa gradunsa aiheita.

Hän alkoi tutkia saamelaisten asuntolakokemuksia 1950–60 luvuilta. ”Halusin tutkia jotain sellaista, josta voisi olla konkreettista hyötyä. Saamelaisista on tehty liian vähän yhteiskuntatieteellistä tutkimusta”, Rasmus toteaa.

Vuonna 2007 Oulun yliopistosta valmistunut Rasmus työskentelee tällä hetkellä lapsiasiainvaltuutetun projek-

tissa, jossa tarkastellaan saamelaislasten oikeuksia ja niiden toteutumista Pohjoismaissa.

VAIHTOONLÄHTIJÄÄ TUETAAN

Giellagas-instituutin opiskelijoilla on mahdollisuus lähteä opiskelijavaihtoon, kun pääaineesta ovat vähintään aineopinnot suoritettuna. Jos hakee vaihtoon suositun kohdemaahan, kuten Australiaan, niin hyvin arvosanojen suoritettua kandin paperit ovat eduksi.

Vaihtoon lähtiessään, Rasmuksella oli kasassa noin 130 opintoviikkoa. Hänen mukaansa myös saamen kielen ja kulttuurin opiskelu vaikutti yliopiston tekemään valintaan. ”Vaihtoon pääsyäni edesauttoi Giellagaksen ja Newcastlen yliopiston yhteistyö”, hän kertoo.

Rasmus sai taloudellista tukea matkansa varten perinteisten opintotukimuotojen lisäksi Giellagas-instituutilta, Lapin kulttuurahastolta, Kaatuneiden muistosäätiöltä sekä Oulun yliopistolta.

WIGE – WORLD INDIGENOUS GRADUATE EXCHANGE

The aim of the World Indigenous Graduate Exchange is to create a collaborative program whereby students will be afforded an opportunity to develop a comparative understanding of the Indigenous peoples of the North America, Australia and Saami land in Europe. Indigenous students are welcome to join the courses.

The specific objectives of the exchange are: To expose students to diversity of Indigenous world views; to provide comparative studies in specialities of student's choice; to increase career opportunities in Indigenous specialty areas; to increase cross-Indigenous cultural understanding; to enrich understandings of Indigenous peoples in the scholarly community; to promote knowledge of Indigenous issues; and to expand worldwide communication network skills.

Vaikka yleinen suhtautuminen saamelaisiin on myönteinen, maa- oikeuskysymys aiheuttaa ennakkoluuloja ja syö resursseja sekä varjostaa saamelaisten asemaa Suomessa.

Maa- oikeusasia pitäisi saada ratkaistuksi mahdollisimman nopeasti, jotta voitaisiin keskittyä kielen ja kulttuurin tukemiseen. Nykyisessä tilanteessa, jossa jo yli 60 % saamelaisista asuu kotiseutualueen ulkopuolella, ollaan suurten haasteiden edessä. Kuinka kieli ja identiteetti saadaan säilymään myös kaupunkialueen saamelaisilla. Nämä asiat vaatisivat välittömiä toimenpiteitä, toteaa vähemmistövaltuutettu Johanna Suurpää. Toimenpide-esimerkkeinä hän väläyttää aktiivisempien kieliohjelmien saamista saamelaisalueen ulkopuolelle ja saamelaisalueen palveluiden saamista riittävän korkealle tasolle.

TIEDOTTAMISELLA ON SUURI MERKITYS VÄHEMMISTÖASIOISSA

Vähemmistövaltuutettu toteaa, että saamelaisasioiden tietoisuuden lisäämisessä on vielä työsarkaa. Tiedottamisessa tulisi painottaa saamelaiskulttuurin erityispiirteitä ja myös Etelä-Suomeen asti ulottuvaa saamelaisten historiaa.

Itsekin helsinkiläinen Suurpää sanoo, että tieto saamelaisista on aika lailla kliseistä eteläisellä leveysasteella.

Tiedottamisen avoimuutta hän kaipaisi myös Saamelaiskäräjiltä. Käräjien toiminnasta ei ole paljoa näkynyt lehdistä.

Tiedotusvälineiden suhteen Suurpää toteaa olevan toivomisen varaa.

– Viime vuosina maa- oikeus- ja metsäkiistat ovat olleet tapetilla ja nämä ovat varmasti vääristäneet ihmisten käsityksiä saamelaisista. Pohjoisempana valtaväestössä on noussut mm. ajatuksia, että saamelaiset aikovat kaapata poronhoito-elinkeinon ja maat. Uutisointi näistä asioista antaa väärää kuvaa. Sen lisäksi lehdistä näkee vähemmän taustatyyliisiä juttuja, Suurpää kertoo.

VIRKAMATKA SAAMELAISALUEELLE SUUNNITTEILLA

Suurpää mainitsee, että esimerkiksi poronlihaa on vaikea saada Helsingistä. Tässä yhteydessä lihan markkinoinnissa voitaisiin jakaa tietoa siitä, että kyseessä on alkuperäiskansan elinkeino. Perinteiseen elinkeinon pohjautuva markkinointi voisi olla tehokas myyntivaltti.

Vähemmistövaltuutetun oma tietoisuus saamelaisasioista on lisääntynyt kansainvälisten asioiden yhteydessä. Hän on kulkenut varsin vähän Saamelaisalueella ja kertoo virkamatkan Saamelaisalueelle olevan suunnitelmassa. Hän pitäisi sitä itselleen hyödyllisenä opintomatkana. Ja saamelaisille annettavana olisi erilaisia yhteistyöstrategioita.

– Meillä on hyvät yhteydet viranomaisiin ja meidän lausuntoihin sekä kannanottoihin suhtaudutaan vakavasti. Meihin siis kannattaa olla yhteydessä. Meillä ei ole rahaa projekteihin, mutta meillä on raportointivelvollisuus, ja me voimme ottaa selvityskohteiksi esimerkiksi kieliasioita, Johanna Suurpää selvittää.

VÄHEMMISTÖVALTUUTETUN TEHTÄVÄT

Vähemmistövaltuutettu on viranomaisena, jonka perustehtävänä on edistää etnisten vähemmistöjen ja ulkomaalaisten asemaa, yhdenvertaisuutta ja oikeusturvaa sekä hyviä etnisiä suhteita Suomessa. Vähemmistövaltuutettu valvoo yhdenvertaisuuslain mukaista etnisen syrjimättömyyden toteutumista Suomessa. Vähemmistövaltuutettu toimii ja vaikuttaa eri keinoin etnisen syrjinnän ehkäisemiseksi ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi sekä puuttuu lausunoin ja kannanotoin syrjintään.

Lainsäädännöllä vähemmistövaltuutetulle on turvattu itsenäinen ja riippumaton asema (Laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjintälautakunnasta 660/2001). Hallinnollisesti vähemmistövaltuutetun toimisto on sijoitettu sisäasiainministeriön yhteyteen.

Vähemmistövaltuutetun asiakas- ja kohderyhmiä ovat maahanmuuttajat, Suomessa oleskelevat ulkomaalaiset sekä Suomen kansalliset vähemmistöt kuten romanit ja saamelaiset. Muuhun kuin etnisyyteen tai ulkomaalaisuuteen liittyvän syrjinnän valvonta, oikeuksien edistäminen tai niihin liittyvä neuvonta eivät kuulu vähemmistövaltuutetun toimialaan.

Vähemmistövaltuutetun kautta vireille tulleet syrjintätapaukset ohjataan tarvittaessa eteenpäin syrjintäasioita hoitavalle viranomaiselle.

Vähemmistövaltuutettu saa noin 1600 yhteydenottoa vuodessa.

Etnisen syrjinnän osalta vähemmistövaltuutetun valtuudet ulottuvat tapauksiin, jossa asiakkaan vastapuolena on viranomais- tai palveluntarjoaja yksityisellä tai julkisella sektorilla, kuten yritys, elinkeinonharjoittaja tai kunta.

Vähemmistövaltuutettu tapaa säännöllisesti eri etnisten ryhmien ja järjestöjen edustajia. Lisäksi valtuutettu on mukana erilaisten yhteisöjen toiminnan kehittämistyössä yhdessä vähemmistöryhmien edustajien kanssa.

Keskeinen yhteistyötaho on vähemmistöasiain neuvottelukunta, jonka jäsenet edustavat etnisten vähemmistöjen yhteisöjä sekä asiantuntija- ja viranomaistahoja.

Suomeen tarvittaisiin saamenkielinen valtiosihteri

Johanna Ojala-Niemelälle Giellagas-instituutti tuo mieleen, että pienestä se suurikin ponnistaa. – Mielestäni instituutti on lunastanut hyvin paikkansa ja toivon sen edelleen vahvistuvan tulevaisuudessa, Ojala-Niemelä toteaa.

Saamelaisasioita koskevat lait sinällään ovat asianmukaisia, mutta valitettavasti niitä ei käytännössä noudateta riittävästi. Tämä on johtanut siihen, etteivät perustuslain mukaiset oikeudet saamelaisten omaan kieleen ja kulttuuriin toteudu. Kunnat eivät tuota perustuslain mukaisia palveluita riittävästi edes saamelaisalueella saati sitten alueen ulkopuolella. Tähän on kiinnittänyt huomiota muun muassa vähemmistövaltuutettu. Tällä hetkellä kunta-

talous on ahdingossa ja meidän lappilaisien kansanedustajien tehtävänä on turvata kunnille riittävät voimavarat, jotta saamenkielisten lasten päivähoitoa, vanhustenpalveluja, terveyspalveluja ja saamenkielistä perusopetusta voidaan järjestää riittävästi, Johanna Ojala-Niemelä luettelee. Hän toivoo, että valmisteille olevassa uudessa valtiosuunnitelmassa turvattaisiin kunnille riittävät taloudelliset resurssit myös saamenkielisten palveluiden toteuttamiseen.

YLEISRADION VASTUU SAAMENKIELISISTÄ OHJELMISTA

Saamelaiskäräjien tammikuussa julkistettujen tilaston mukaan jo vajaa 62 % saame-

Pienten kielten säilyminen on yhteiskunnan vastuulla

SIIDA laajenee myös alueellisesti

10-vuotias (1.4.2008) **SIIDA** on tehnyt yhteistyötä Giellagas-instituutin kanssa ja **museojohtaja Tarmo Jomppanen** uskoo voivansa tarjota työpaikkoja myös tulevaisuudessa Giellagas-instituutin kouluttamille opiskelijoille.

– Meillä on ollut Giellagaksen opiskelijoita harjoittelijoina ja tulevalle kesäläkin on tulossa kaksi opiskelijaa asiakaspalvelutyöhön ja museokokoelmiin harjoittelijoiksi, Jomppanen kertoo ja lisää silloin tällöin Siidassa aukeavan myös uusia työpaikkoja.

Siidalla ja Giellagas-instituutilla on ollut yhteisiä projekteja ja seminaareja.

– Yksi tulevista ja jo suunnitteilla olevista projekteistamme on kulttuuriympäristöihin liittyvä projekti, jota alamme työstää tämän vuoden lopulla. Lisäksi citysaamelaisten tutkimukseen liittyvä projekti on hautumassa ja Giellagas-ins-

tituutti on yksi varteenotettavimmista yhteistyökumppaneistamme, Jomppanen mainitsee.

LAAJENE TULEVAISUUDESSA

Tällä hetkellä saamelaismuseossa on 12 vakinaista työntekijää ja 2015 suunnitelmassa työpaikkojen määrän on suunniteltu kohoavan 16–18. Tällöin Siidalla olisi kolme aluetoimipistettä: Utsjoella, Sevettijärvellä ja Hetassa, jossa aluetoimipiste aloitti jo viime syksynä.

"

Tulevaisuudennäkymistä voisi mainita ainakin kolme asiaa: Saamelaisarkiston perustaminen ja sen kautta työpaikka arkistotyöntekijälle, toinen on dokumentointityksikö, joka tarjoaisi paikan akateemiselle valokuvaajalle sekä kolmantena on tullut pyyntö saada saamelaiskulttuuriyksikkö, joka tarkoittaisi työpaikkaa yhdelle arkeologille ja kulttuurimaisematutkijalle."

Museojohtaja Tarmo Jomppanen uskoo pystyvänsä tarjoamaan Giellagaksen kasvateille työmahdollisuuksia. kuva: Pentti Pieski

10-VUOTIAS

Saamelaismuseo Siida avattiin aprillipäivänä vuonna 1998. – Eikä avaaminen ollut edes aprillipiila, vaikka joku saattoi sitä silloin luulla. Samoin täyttää totta olivat 10-vuotis synttärit huhtikuun alussa vuonna 2008, Jomppanen laukoo.

10 vuotta sitten työntekijöitä oli viisi ja tällä hetkellä 12, joten suunta näyttää olevan oikea myös tulevaisuudennäkymissä.

Siidan kävijämäärä vuodessa on 120 000, joista 54 000 on vieraillut näyttelyissä. Voimme puhua ehdottomasti Inarin nähtävyydetvoimakkijästä. Siidan kävijöistä yli puolet tulee Suomen rajojen ulkopuolelta ja suurin kävijäryhmä ovat ranskalaiset. Kaikkiaan kävijöitä on kutakuinkin 60 eri maasta.

Aikuisopiskelija HELMI LÄNSMAN

Utsjoen kirkonkylän koululla opettajana työskentelevä **Helmi Länsman** (54) aloitti opiskelun Giellagas-instituutissa vuonna 2001. Etäopetuksen tekniikka tekee opiskelun mahdolliseksi fyysisestä välimatkasta huolimatta.

– Itse asiassa opiskelu alkoi projektin muodossa vuonna 2000. Projekti oli Opetusministeriön, Giellagas-instituutin ja Utsjoen kunnan välinen ja sen tarkoituksena oli aikuisten kouluttaminen. Kunta on sitoutunut projektiin muun muassa siten, että se antaa vapaata opiskelua varten, Helmi Länsman kertoo ja lisää, ettei ole opintojensa vuoksi edes tarvinnut käydä Oulussa.

– Matka on kuitenkin sen verran pitkä, ettei kulkeminen Utsjoen ja Oulun välillä ole työn eikä muidenkaan resurssien puolesta mahdollista. Etäopetus on erinomainen väline, eihän minullakaan olisi ollut mahdollista jättää työtä, perhettä ja velkoja monen vuoden opiskelun ajaksi, Helmi Länsman toteaa.

ta ja pystyn hyvin myös itse osallistumaan keskusteluihin, kunhan muistaa äänen liikumisen linjoja pitkin olevan kuvaa hitaampaa, Länsman kuvailee.

Tentit on sovittu suoritettavaksi kansalaisopiston kautta ja käytännössä tenttimateriaalin toimitus ja valvonta tapahtuu Utsjoen kirkonkylän kirjastossa.

VIDEO-YHTEYS JA SÄHKÖPOSTI OPISKELUVÄLINEINÄ

Giellagas-instituutin lehtori Outi Länsman sanoo etäopetuksen soveltuvan parhaiten aikuisopiskelijoille opiskelun vapaan luonteen vuoksi.

Helmin luentopaikka/seminaaripaikka sijaitsee Oulusta 660 km:n taipaleen takana Utsjoen kirkonkylä koululla.

SOVELTUU AIKUISOPISKELIJOILLE

Länsman ahertaa parhaillaan gradunsa parissa ja uskoo sen valmistuvan tämän vuoden aikana. Lopputyössään hän tutkii demonstratiivipronominien käyttöä H. A. Guttormin teoksissa. Sivuaineena Helmilä saamelaiskulttuuria ja pedagogiikka, jota hän on opiskellut Lapin yliopiston avoimen yliopiston opintoina Ivalossa. Utsjoen k:n koulu on virallinen harjoittelukoulu, joten harjoittelu luonnistui kätevästi omassa työpaikassa.

Etäopetus soveltuu hyvin varsinkin aikuisopiskelijoille.

– Alussa oli hankala muistaa, että ääni ja kuva eivät kulje samaa tahtia. Mutta hyvin nopeasti luentoisiin osallistuminen oli välimatkasta huolimatta suhteellisen luonnollis-

– Omien kokemusten mukaan etäopetus on toiminut hyvin. Opinnot ovat edenneet hyvin. Opetus järjestetään videoyhteydellä tai dvd-tallenteilla, joita voi tilata meiltä. Yhteydenpito opettajiin ja professoreihin onnistuu sähköpostilla ja puhelimitse, joten henkilökohtaista neuvontaa on saatavilla kuten muillakin opiskelijoilla. Ryhmän ollessa pieni materiaalin toimitus on ollut helpointa sähköpostilla, samoin myös yhteydenpito, lehtori Outi Länsman kertoo.

Saamelaisten tulisi vaatia saamenkielisiä palveluita

Saamelaiskäräjien puheenjohtajaksi helmikuussa valittu **Klemetti Näkkäljärvi** teki viime syksynä selvityksen saamen kielilain toteutumisesta ja tulokset kertovat, että kunnat eivät noudata saamen kielilakia, puutteita oli myös saamelaisalueen valtion virastoissa.

Oma haasteensa kielilain toteuttamiseen tuo saamen-taitoisten työntekijöiden määrän vähäisyys saamelaisalueen kunnissa.

- Lähes 70 % kielilakikyselyyn vastanneista ei osaa saamea. Vain 13 % vastaajista on opiskellut saamea ja viidenneksellä vastaajista olisi halua opiskella saamea. Mutta kunnat eivät ole aktiivisia kielilain toteuttamisessa, sillä 59,5 % vastaajista toteaa, että kunta ei tue saamen kielen opiskelua, Näkkäljärvi kertoo. Hälyttävänä hän pitää, että 73 % vastaajista kertoo, että kunnan työntekijöille ei ole annettu tietoa saamen kielilaista.

Vastaavasti monen kunnan työntekijän vastauksessa käy ilmi, että erillisten saamenkielisten palveluiden järjestäminen on rahan haaskausta, sillä lähes kaikki Suomen saamelaiset ovat kaksikielisiä.

- Mutta saamenkielisiä palveluita ei pitäisi ajatella taloudellisesta vinkkelistä, sillä kunnathan saavat valtiolta avustusta saamenkielisten palveluiden tuottamiseen. Surullista huomata, että äidinkieltä ja sen käyttöä ei nähdä saamelaisten oikeutena vaan jonkinlaisena ylimääräisenä etuna. Kielilain toteutumisessa asiakkaat ovat keskeisessä roolissa ja saamelaisten tulisi sitkeämmin vaatia saamenkielisiä palveluita.

Oikeus äidinkieltensä käyttöön on ihmisoikeus ja yhteiskunnan tulee järjestää tilanne sellaiseksi, että kaikkien Suomessa puhuttujen saamen kielet turvataan ja kehittyvät ja niiden kautta kulttuurinen tieto siirtyy jälkipolville, puheenjohtaja Näkkäljärvi painottaa.

Saamelaiskäräjien on oltava keulakuva kielilain toteuttajana

Puheenjohtaja Näkkäljärvi on halunnut näyttää Saamelaiskäräjien olevan esikuva saamen kielilain toteuttajana ja saamelaiskäräji-

en hallitus onkin yksimielisesti hyväksynyt että saamelaiskäräjien kokouksissa ja tilaisuuksissa järjestetään tulkkaus, joka huomioi myös koltan- ja inarinsaamen. Aikaisemmin tulkkauksissa on huomioitu pääosin pelkästään pohjoissaame. Puheenjohtaja Näkkäljärvi on ensimmäisellä kaudellaan tehnyt aloitteen kaikkien Suomessa puhuttavien saamen kielten hyväksymiseksi saamelaiskäräjien virallisiksi virkakieliksi. Se myös hyväksyttiin silloin siten, mutta sen toimeenpanoa on siirretty resurssipulan vuoksi ja vasta tänä vuonna Näkkäljärven tultua puheenjohtajaksi toimeenpano on voitu pääosin toteuttaa Saamelaiskäräjien saatua koltan- ja inarinsaamen kääntäjiä palvelukseensa.

Vähemmistö saamen kielten tilanne vakava

Saamen kielten vähemmistösaamen kielistä Saamelaiskäräjien puheenjohtaja on varsin huolestunut: - Koltansaamen tilanne on hälyttävä, kieli on vaarassa kadota. Tähän on reagoitava nopeasti, tehtävä määrätietoisia suunnitelmia koltankielen ja sitä kautta koko kulttuurin pelastamiseksi ja toteutettava ne viivyttämättä, hän painottaa.

Näkkäljärven mielestä Saamelaiskäräjien on tehtävä selkeä kielipoliittinen tavoiteohjelma. Kielilain vaatimukset tulee saada toteutumaan saamelaisalueella kokonaisuudessaan ja laiminlyöntien varalla tulee miettiä sanktiojärjestelmän kehittämistä.

- Saamelaiskäräjien on pidettävä kiinni kielipoliitikasta ja otettava se käynnissä olevan vaalikauden yhdeksi tärkeäksi kärkihjelmaksi, Juvvá Lemet, Klemetti Näkkäljärvi sanoo.

Enontekiön Vuontisjärvellä syntynyt FL Näkkäljärvi on itsekin Giellagaksen kasvatteja ja ennen Saamelaiskäräjien puheenjohtajuutta hän ahersi poronhoitokulttuuriin liittyvän väitöskirjansa parissa. ■

Saamelaisalueen kuntien heikko taloudellinen tilanne rajoittaa saamenkielisten palveluiden määrää. Myös Suomen hallituksen aluepolitiikka ja vaatimukset kuntien liitoksiin aiheuttavat pelkoa saamelaisten tilanteen heikkenemisessä"

Kirjastossa tarvitaan monen eri alan taitajaa – myös saamen kielen ja saamelaiskulttuurin osaajia. Näin kertoo saamelaiskirjastonhoitaja **Irene Piippola** Lapin maakuntakirjastosta.

Eläköitymisen myötä kirjastoalalle tullaan tarvitsemaan uutta työvoimaa lähivuosien aikana. Piippola kertoo, että esimerkiksi Rovaniemen maakuntakirjastossa keski-ikä on noussut viidenkymmenen vuoden kiepeille.

Piippolan mukaan Pohjois-Suomessa on useita kirjastoja, joihin haluttaisiin juuri saamenkielentaitoista väkeä töihin.

Hän uskoo, että Inariin rakennettava Saamelaiskulttuurikeskus luo kokonaan uusia työpaikkoja kirjastoalan ihmisille. ”Kirjasto tulee kulttuurikeskuksen sydämeen. Sinne palkataan vähintään yksi kirjastonhoitaja ja yksi avustaja”, Piippola arvioi.

Tarve saamenkielentaitoisista kirjastoihmisistä ei rajoitu pelkästään Suomen rajojen sisäpuolelle. Piippola kertoo, että Norjassa etsitään jatkuvasti kirjastoalalle työntekijöitä, jotka osaisivat saamenkieltä.

Piippola kertoo, että henkilön oma suuntautuminen ja mielenkiinnon kohteet ovat ratkaisevassa asemassa hakeuduttaessa kirjastoalalle. Kirjastossa työskentely ei ole pelkästään kokoelmien hoitamista, vaan työnsarkaa on monenlaista. Piippolan mukaan kirjastoalalla pärjää sosiaalinen ja rohkea ihminen, joka tulee toimeen erilaisten ihmisten kanssa.

Kirjastoalan työtehtäviin tähtävän kannattaa valita sivuaineeksi informaatiotutkimuksen opin-toja.

Kirjasto pitää yhteyttä ulkomaailmaan Suomen saamelainen erikoiskirjasto, jossa Piippola työskentelee, toimii Lapin maakuntakirjaston Lappi-osastolla. Erikoiskirjaston toimenkuva on

hyvin monipuolinen. Se ylläpitää saamelaisten ja saamelaisaiheisten julkaisujen kokoelmaa ja kokoelmätietokantaa sekä tietopalvelua.

”Kokoelman hoitamisen lisäksi työhön kuuluu tiivis yhteydenpito saamelaisalueen eri toimijoihin, kuten saamelaiskäräjiin, kulttuuritahoihin ja tiedotusvälineisiin. Osallistumme myös eri saamen kieltä ja kulttuuria edistäviin yhteistyöprojekteihin. Yhteistyössä saamen kielen taidon merkitys

korostuu”, Piippola kertoo.

Eräs yhteistyöprojekteista on Laponica-tietopalvelu, josta Piippolalla on vetovastuu. Kyseessä on Lapin läänin kirjastojen ja museoiden yhteistyössä ylläpitämä tietopalvelu, joka vastaa saamelaisaiheisiin kysymyksiin. Piippola kertoo, että ky-

symyksiä tulee yhdestä kahteen per viikko.

Lappi-osastolla toimii myös pohjoisen taiteen näyttelytila ja siellä järjestetään erilaisia tilaisuuksia, kuten luentosarjoja.

Kattava kokoelma saamelaisesta kirjallisesta materiaalista

Lappi-osaston saamelaiskokoelma on yksi kattavimmista Pohjoismaissa. Kokoelmassa on noin

8000 nimekettä ja se sisältää myös kirjajarvinaisuuksia. Kokoelmaan pyritään hankkimaan saamenkieliset ja saamelaisaiheiset julkaisut. Kokoelma siis sisältää sekä kaudonkirjallisuutta että tutkimuksia ja selvityksiä.

Kokoelmatiedot tallennetaan Laponica-tietokantaan. Saame-

lainen erikoiskirjasto vastaa Suomen osuudesta yhteispohjoismaisessa saamelaisbibliografiatyössä

Saamelaiskirjastojen bibliografiahankeessa pyritään aikaansaamaan valtakuntien rajat ylittävä yksi ja yhteinen saamelaisaineiston verkkotiedonhaku.

Kirjastonhoitaja Irene Piippola työskentelee Rovaniemellä Lapin maakuntakirjaston Lappi-osastolla.

Giellagas-instituutti
PL 1000
90014 Oulun yliopisto
Tel 08 553 3486
Telefax 553 3451
<http://www oulu.fi/giellagas/>

Hakuaika on vuosittain huhtikuun loppuun mennessä.
Lisätietoja saa Giellagas-instituutin kotisivuilta ja numerosta 08 553 3486.

Giellagas-instituutta
PB 1000
FI-90014 Oulu universitehta
Tel 08 553 3486
Telefax 553 3451
<http://www oulu.fi/giellagas/>

Ohcanáigi nohká jahkásaččat cuoŋosmánu loahppas.
Lassidieđut oažžu nummiris 08 553 3486.

